

ADOLF FRIEDERICI: Das Lübecker Domkapitel im Mittelalter 1160-1400. Verfassungsrechtliche und personenstandliche Untersuchungen (= Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins, Bd. 91). Neumünster, Karl Wachholtz. 1988. 415 s.

Hidtil har denne disputats kun foreligget i maskinskreven form og derfor vanskeligt tilgængelig, men dog hyppigt citeret, især i noterne til brevene i Schlesw.-Holsteinische Regesten und Urkunden VI. Nu er den med godt 30 års forsinkelse udsendt som et stateligt bind i Selskabet for Schleswig-Holsteins histories skriftserie. Smudsomslaget prydes af en fotografisk reproduktion af den ældste præbendefortegnelse fra domkapitlet i Lübeck i 1263 samt af domkirkens (domkapitlets) segl i et velbevaret eksemplar med klart læselig omskrift. Desværre er de to afbildninger ikke gentaget inde i bogen, som det ellers tit ses.

Ifølge Helmold indstiftedes det lybske domkapitel med 12 præbender, hvis indehavere fik en fast andel af afkastet fra fællesgodset. I løbet af tidsrummet til op mod 1300 udvidede man med et vist antal mindre præbender, hvis størrelse stort set svarede til et halvt af de ældre præbender. Ved siden heraf oprettedes der i løbet af samme tidsrum yderligere præbender i forbindelse med gaver, f.eks. af greven af Holsten. Disse senere forenedes ikke med de oprindelige, men holdtes adskilte og betegnedes *prebende distincte*. Det hang sammen med, at de givende beholdt patronatsretten til det pågældende præbende. Patronatsretten nedarvedes i en række tilfælde i giverens slægt, og det betød, at Kristian I som arving efter Schauenburgerne gennem grev Adolf 8. i 1460 kom i besiddelse af det af den holstenske greve indstiftede præbende. Fra 1490'erne udøvedes patronatsretten vekselvis med hertugen af Holsten-Gottorp og fra 1773 af den danske konge alene.

Et følgende hovedafsnit behandler kapitlets embeder, provsti, dekanat, kantordømme m.fl. og beskriver besættelsen af dem frem til ca. 1400, hvortil knytter sig kronologiske fortegnelser over de kendte indehavere af embederne. Som afslutning findes en redegørelse for de pavelige provisioners indflydelse på besættelsen af pladserne i domkapitlet, udbygget med en almen fremstilling af provisionsvæsenets udvikling. Hertil knytter forfatteren en tabel over de 162 hidtil konstaterede pavelige provisioner med indvirkning på det lybske domkapitel.

Sidste hovedafsnit indeholder grundlaget for forfatterens undersøgelser omkring alle de personer, der indtil 1400 har eller har haft tilknytning til domkapitlet, ialt 349 personer, alfabetisk ordnet efter for- og tilnavne, hver forsynet med et løbenr., der følger den pågældende person overalt i bogen; det fungerer tillige omtrent som et biografisk leksikon. Man skal dog være klar over en række af personernes familietilknytning for at kunne slå dem op uden videre, men her får man hjælp af det afsluttende udførlige personregister, hvis man ikke tilfældigvis ved, at biskop Bertram af Lübeck regnes til familien Kremon. En række gejstlige med størst tilknytning til danske stifter er ligeledes optaget i leksikonnet, således flere biskoper af Slesvig: Johan Bokholt, død 1331, og hans to efterfølgere Hellembert, død 1343, og Henrik Warendorp, død 1351. Her finder man også Vilhelm Krag, *legum doctor*, Erik 6. Menveds »sagfører« i processen mod ærkebiskop Esger Juul. Det danske stof er omhyggeligt behandlet, men en enkelt påfaldende fejltagelse er sluppet med i noterne til Albert Stralendorf, idet Stig Andersen *de Beyrenholm* (= Bjørnholm) bliver henført til Bornholm både her og i

registret under Stig Andersen (Hvide). Det er dog ikke lykkedes at fremdrage yderligere materiale om de to personers indbyrdes forhold og omstændighederne ved Stig Andersens gaver til Kirken i Lübeck. Den, der arbejder med grænseoverskridende problemer, kommer ikke uden om at tage stilling til resultaterne i denne bog.

Herluf Nielsen

LARS ERSGÅRD: »Vår Marknad i Skåne«. Bebyggelse och urbanisering i Skanör och Falsterbo under medeltiden. Lund, Almqvist & Wiksell, 1988. 245 s. Ill. 187 Sv.kr.

Titlen, hentet fra et Christoffer II-brev, bliver man just ikke klogere af, og efter endt læsning står bogens sigte stadig uklart. Derimod er man ikke et øjeblik i tvivl om, at Lars Ersgård i mange år har beskæftiget sig indgående med Skånemarkedet, og at han har gjort sig mange tanker herom. Alene som forskningsstatus er bogen naturligvis værdifuld, og spredt mellem forfatterens mange fagter finder man ikke blot et supplement, men også talrige korrektioner til Schäfer og hans efterfølgere. Blandt disse vil Ersgård uden tvivl rage op, selv om Schäfers grundlæggende fremstilling stadig må være Bibelen. Til litteraturfortegnelsen kan føjes Paul Dedenroth-Schou: Kgl. Majestæts tolder på Falsterbo (Zise 1982).

Mikael Venge

ELSA SJÖHOLM: Sveriges Medeltidslagar, Europeisk rättstradition i politisk omvandling, Lund 1988, 331 s. Skrifter utgivna av Institutet för Rättshistorisk Forskning, grundat av Gustav och Carin Olin, Serien I, Rättshistoriskt bibliotek, fyrtioförsta bandet.

»Cui bono« – til nytte for hvem? Det spørgsmål plejede oldtidens romerske jurister at stille, når faktiske forhold bag retssager skulle klarlægges. Ved man, hvem der fik fordelene af retsbrud og transaktioner, kender man som regel gerningsmanden, anstifteren eller ophavsmanden.

Det samme spørgsmål stiller Elsa Sjöholm vedrørende de svenske middelalderlove. Hun vil anvende disse love som kilder til de politiske forhold på det tidspunkt, da de fik deres endelige udformning. Ved at analysere magtstrukturen i lovene vil hun afsløre de kræfter, som frembragte dem.

Det lyder enkelt, men er det ikke. Det fremgik af Elsa Sjöholms tidligere afhandling, sidst af »Gesetze als Quellen mittelalterlicher Geschichte des Nordens« fra 1976, som undertegnede anmeldte i nærværende tidsskrift i 1979 (s. 112-124), en anmeldelse, som affødte en replik samme sted i 1981 (s. 219-222) og en duplik fra mig (s. 222-225). Til denne debat må her generelt henvises, for »Gesetze als Quellen« var en optakt til den nu foreliggende bog, som dels følger de retningslinjer, der blev udstukket, dels bekræfter både omfanget af og problemerne ved den stillede opgave, hvis mål kaldes at »identificere« de svenske middelalderlove, hvad det så betyder.